

WAGNERIANA CATALANA Nº 48

TEMA 4: BAYREUTH, FAMÍLIA WAGNER, PROTECTORS

TÍTOL: HISTÒRIA DEL NOU BAYREUTH

AUTOR: *Josep M. Rota i Aleu*

El nou Bayreuth (1951-1969)

Capítol VIII: 1960

1960

CAPÍTOL VIII 1960, ELS MESTRES CANTAIRES

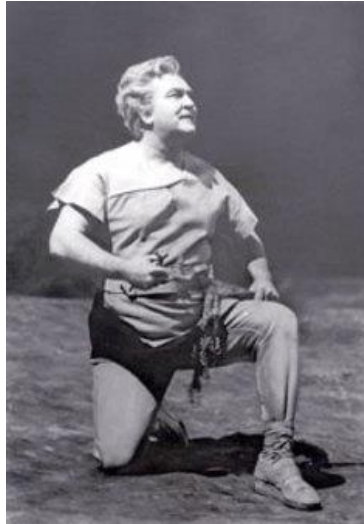
Després d'un any sense *Ring*, el Festival de 1960 tornava a oferir la magna Tetralogia, l'obra que va portar el seu genial creador a bastir aquell teatre excepcional. Al cap de vuit anys de *Ring* en la producció de Wieland, ara li tocava el torn a Wolfgang. La producció de Wieland havia despertat crítiques pel que fa a l'escenografia: l'enorme escenari buit, sense decorats ni aplics, només el ciclorama i les projeccions. L'astut nét de Wagner havia combatut les crítiques a la seva escenografia basant-se amb la força escènica i dramàtica dels seus cantants; és coneguda la seva frase "*Per què he de posar un arbre a l'escenari si hi tinc una Varnay?*". El fet és que el *Ring* de Wieland s'havia basat en un grup de cantants-actors impressionants, d'una força dramàtica inusual, que havien forjat l'estil del que ara anomenem el Nou Bayreuth: Hans Hotter (Wotan), Astrid Varnay i Martha Mödl (Brünnhilde), Wolfgang Windgassen (Siegfried), Josef Greindl (Fafner, Hunding, Hagen) i Gustav Neidlinger (Alberich). Al pobre Wolfgang li tocava ara muntar un *Ring* completament nou des del punt de vista escènic i, especialment, nou també en el repartiment. La batuta que dirigiria aquest nou *Ring* era la del saxó Rudolf Kempe, que va romandre a Bayreuth fins al Festival de 1963. Al 1964, darrer any de la producció, el va substituir Berislav Klobucar. Kempe, que no va acabar de trobar-se mai a gust al fossar de la Festspielhaus, tornaria al 1967 per a dirigir-hi sis de les et funcions de *Lohengrin*. Qui el va substituir en la setena i darrera va ser, curiosament, el mateix Berislav Klobucar.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Birgit Nilsson, Brünnhilde

Hans Hopf, Siegfried

Jerome Hines, Wotan

El repartiment escollit per al nou *Ring* era de primera fila, fet habitual en Wolfgang Wagner. En el paper de Brünnhilde debutava Birgit Nilsson, que ja havia cantat Elsa von Brabant i Isolde a Bayreuth; al *Ring* ja havia estat Ortlinde (1954), Sieglinde i 3. Norn (1957). Tanmateix, només en va cantar el primer cicle; Astrid Varnay va cantar el segon cicle també aquell 1960. Hans Hopf, que ja havia estat Walther von Stolzing al 1951 i 1952, era ara Siegfried. Jerome Hines, Gurnemanz (1958 i 1959) i Marke (1959) cantava Wotan, però només a *Die Walküre*; la part a *Das Rheingold* i el Wanderer eren per a Hermann Uhde, un habitual des dels inicis al 1951: Klingsor, Melot, Telramund, Titirel i Der Holländer; al *Ring* ja havia cantat el Wotan (només a *Das Rheingold*), Donner i Gunther en la producció de Wieland (1951-58). Aquesta va ser la seva darrera aparició a Bayreuth. Uhde moriria al cap de poc, al 1965, durant una representació de l'òpera *Faust III*, de Niels Viggo Bentzon, a l'escenari de l'Òpera de Copenhaguen. La seva esposa en escena, Fricka, era Herta Töpfer, que ja havia cantat papers secundaris als Festivals de 1951 i 1952 (Flosshilde, Siegrune, Noia-Flor); no va tenir continuïtat i aquella va ser la seva darrera intervenció als Festivals. Els gegants van ser Arnold van Mill (Fasolt) i Peter Roth-Ehrang (Fafner). El primer ja havia participat, de manera intermitent, a Bayreuth al 1951 (Titirel, Hunding, Foltz) i al 1956-57 (Titirel, Fafner, Daland, Fasolt, Marke i Sereno); igual que Herta Töpfer, aquell any també va ser el darrer a Bayreuth. El cas de Roth-Ehrang era ben diferent: es tractava del seu debut a Bayreuth, on cantaria el paper de Fafner els cinc anys que va durar la producció. Peter Roth-Ehrang moriria al cap de ben poc, al 1966, amb només 46 anys, d'un infart. El seu company de corda Gottlob Frick, que només havia cantat Pogner al Festival de 1957, cantava ara Hunding i Hagen; hi va cantar els cinc Festivals que va durar aquell *Ring*, fins al 1964, any de la seva darrera presència a Bayreuth. Entre els autèntics debuts a *Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080*

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Bayreuth amb motiu de la nova producció del *Ring* cal citar, en primer lloc, per la seva importància, el de Marga Höffgen, com a Erda; la contralt badenesa cantaria aquest paper a Bayreuth fins a l'any 1975, amb l'única excepció dels Festivals de 1965 i 1966. Al paper de la Mare-Terra hi afegiria el de 1.Norn i l'Altsolo de *Parsifal*. Un altre debut important fou el de Thomas Stewart com a Donner i Gunther; el baríton texà cantaria a Bayreuth fins l'any 1972, de manera ininterrompuda, a més dels papers suava esmentats, Amfortas, Holländer, Wolfram, Wotan, Heerrufer i Wanderer. També era el debut als Festivals per a Otakar Kraus com a Alberich, paper que cantaria a Bayreuth del 1960 al 1963. El seu germà nibelung, Mime, era Herold Kraus, que havia aparegut a Bayreuth l'any anterior fent papers secundaris: 4t Escuder de *Parsifal* i 2n Noble de *Parsifal*. Tornaria només l'any següent a Bayreuth per a cantar-hi altre cop Mime i el 4t Escuder.

Wolfgang Windgassen, Siegmund Sigmund Gottlob Frick, Hunding

Grace Hoffman, Waltraute

Debut i pas fugaç per a dues sopranos noruegues: Aase Nordmo-Loevberg només va cantar a Bayreuth aquell any com a Sieglinde i com a Elsa von Brabant. La seva compatriota Ingrid Bjorner tampoc va tornar l'any següent a Bayreuth, després de cantar-hi al 1960 Fricka, Helmwig i Guttrune. Hi tornaria vint-i-sis anys després per a cantar-hi Isolde! També seria el darrer Festival per a Ruth Siewert; després d'haver interpretat Erda, Schwertleite, Waltraute 1.Norn i Fricka al *Ring* i l'Altsolo de *Parsifal* als Festivals de 1951 i 1952, tornava altre cop a Bayreuth per ser de nou Schwertleite, 1.Norn i l'Altsolo. Entre els habituals de la casa, completaven el repartiment del nou *Ring* Wolfgang Windgassen (Siegmund), Gerhard Stolze (Loge) i Dorothea Siebert (Woglinde, Valdvogel). Aquell any es donà una funció extraordinària a porta tancada (*Geschlossene Vorstellung*) de *Siegfried* el set d'agost. Golden

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Melodram en va editar l'enregistrament d'aquest *Ring* amb el mateix format que els de Keilberth (53) i "Kna" (56-57-58).

El *Lohengrin* estrenat al 1958 per André Cluytens continuava experimentant canvis de director. Al 1959 l'havien dirigit Lovro von Matacic i Heinz Tietjen; enguany el dirigia el jove Lorin Maazel, que baixava al "fossar místic" de Bayreuth amb trenta anys acabats de fer. La darrera funció, la del 24 d'agost, la va dirigir Ferdinand Leitner. Tot i que no hi havia dirigit mai abans, Leitner ja havia estat assistent als Festivals de 1903 a 1906. Aquella va ser la seva única aparició, segurament per un problema d'agenda de Lorin Maazel. Leitner en aquella època era Generalmusikdirektor a Stuttgart, on Wieland Wagner acostumava a assajar alguna de les seves novetats escèniques. Precisament uns anys abans, en aquella dècada dels 50, Ferdinand Leitner havia enregistrat per a Deutsche Grammophon una sèrie de discos wagnerians de primer ordre: l'acte I de *Die Walküre*, amb Maria Müller, Wolfgang Windgassen i Josef Greindl (Württembergisches Staatsorchester Stuttgart) seleccions de *Tristan und Isolde* amb Astrid Varnay, Herta Töpper i Wolfgang Windgassen (Bamberger Symphoniker) i de *Parsifal* amb Josef Greindl (Württembergisches Staatsorchester Stuttgart). Melodram va editar l'enregistrament en LP de la funció de l'estrena d'aquest *Lohengrin*, dirigida per Maazel; en CD va aparèixer en el segell Myto.

Otakar Kraus, Alberich

Ingrid Bjoner, Freia

Gerhard Stolozze, Loge

Continuava en cartell l'*Holländer* en la producció de Wieland estrenada l'any 1959. Es mantenien els secundaris: Greindl, Fischer i Paskuda; la part d'Erik se la van repartir Uhl i Windgassen, dues funcions cada un. De la doble parella protagonista de l'any anterior no en quedava cap: George London / Otto Wiener – Leonie Rysanek / Astrid Varnay. Venien substituïts per Franz Crass i Anja

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Silja. L'arribada de la soprano berlinesa va ser un veritable terrabastall a Bayreuth. Amb vint anys acabats de fer, un caràcter impulsiu i un aspecte físic enlluernador, va captivar a l'instant l'enamorado Wieland Wagner, com ja ho havien fet Birgit Nilsson i Gré van Brouwenstijn. La situació va arribar a crear un greu conflicte domèstic entre els Wagner; per dir-ho d'una manera planera, Wieland es va beure l'enteniment. A Wahnfried se la coneixia per "la fulana de la Kurfürstendamm" (la Kurfürstendamm és l'avinguda principal del llavors anomenat Berlín occidental, pàtria d'Anja Silja). Fins i tot Josef Greindl, l'autoritat moral del qual era indiscutible a Bayreuth, així com el seu ascendent sobre Wieland Wagner, hi va haver d'intervenir: "No ho veu, vostè, que està fent el ridícul?" Wieland, que havia perdut el món de vista, es va arribar a plantejar prescindir del seu baix favorit per una qüestió com aquesta! Anja Silja, espontània, oberta i franca, no sols no li'n va guardar cap rancúnia a Greindl, ans al contrari. Quan se'l trobava en un aeroport o en un hotel el cridava a distància amb forta veu, cosa que disgustava al discret Greindl, molt reservat en la seva vida privada, i l'anomenava afectuosament "Väterchen" ("papi"), no només pel seu pes específic a Bayreuth, com queda dit, sinó perquè a *Der fliegende Holländer* eren pare i filla; després seguirien sent en escena oncle i neboda a *Tannhäuser*, Eva i Sachs a *Meistersinger*, Freia i Fasolt a *Das Rheingold* i altre cop Senta i Daland al 1965. Silja va cantar de manera ininterrompuda a Bayreuth del 1960 al 1967, a més dels papers suara esmentats, Elsa, Venus, Noia-Flor, 3.Norn i Waldvogel. La seva cabellera pèl-roja brillaria amb èxit a Bayreuth força temps. D'aquest *Holländer* hi ha enregistrament pirata en CD del segell Andromeda amb Uhl com a Erik.

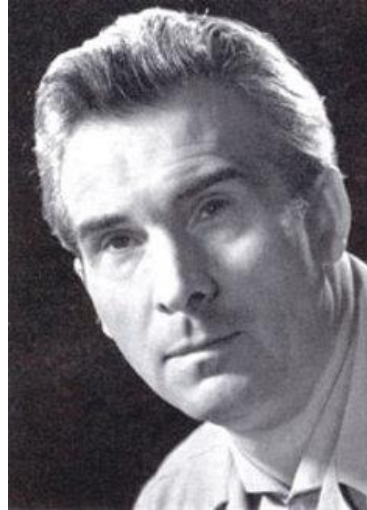
De *Parsifal* se'n van donar quatre funcions, com sempre, sota la batuta del titular "Kna". El repartiment comptava amb pocs canvis en els papers principals: Beirer i Crespin en la parella protagonista i Greindl en el de Gurnemanz. El debutant Thomas Stewart i el novell a Bayreuth Eberhard Waechter es repartien el paper d'Amfortas cada un en dues de les quatre funcions. També debutava David Ward a Bayreuth com a Titurel. Un habitual tornava després d'unes curtes vacances: Gustav Neidlinger havia estat absent als Festivals de 1958 i 1959; ara tornava per ser Klingsor i Telramund. En la funció del 23 d'agost va cantar la part de Gurnemanz Hotter, absent també als Festivals de 1959; Hotter, que ja havia cantat Amfortas a *Parsifal*, començava ara l'encarnació de Gurnemanz, paper que interpretaria fins a la seva darrera aparició a Bayreuth l'any 1965. També va ser només en una funció, la del 15 d'agost, que va cantar Martha Mödl la part de Kundry. Aquesta va ser la darrera Kundry de Mödl a Parsifal. L'edició Melodram en LP sonava molt malament, amb distorsions i fluctuacions del so. Ha aparegut en CD en el segell Gala, sense una millora notable, i també en el segell Myto.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

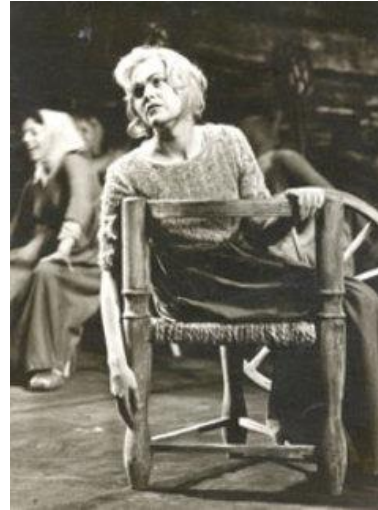
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Thomas Stewart, Donner

Rudolf Kempe

Anja Silja, Senta

Els Festivals s'obren habitualment amb una nova producció; no fou aquest el cas del 1960, que no va obrir amb *Der Ring des Nibelungen*, probablement perquè el seu Pròleg, *Das Rheingold* va semblar inapropiat. L'obra, que no té entreactes i no arriba a les dues hores i mitja, comença a Bayreuth a les sis del vespre, a diferència de les altres obres, que comencen a les quatre de la tarda. Només *Der fliegende Holländer* té el mateix inconvenient; però la versió de l'òpera romàntica que es donava a Bayreuth des de l'any anterior era curiosament la versió en tres actes. Per tant l'obra triada va ser *Die Meistersinger von Nürnberg*. El fet el podem observar avui com una premonició: aquells *Meistersinger* sota la batuta de Hans Knappertsbusch i amb Josef Greindl com a protagonista en el paper de Hans Sachs han quedat com una referència per a la posteritat; segurament, com un dels cims artístics de Bayreuth i com una de les millors interpretacions de l'obra de tots els temps. El director previst era Erich Leinsdorf, com en el Festival de l'any anterior, i "Kna", deslliurat de la càrrega del *Ring*, en compartiria la direcció; però Leinsdorf va donar l'espantada gairebé a darrera hora, de manera que Knappertsbusch, "el més fidel dels fidels" va haver d'assumir les cinc funcions de *Meistersinger* a més de les quatre de *Parsifal*, un veritable *tour de force*, ja que algunes funcions s'esqueien en dies consecutius. Hans "el ros" es va entregar en cos i ànima a la "comèdia humana", un temps l'obra favorita dels wagnerians; l'acompanyava un repartiment no igualat: la meravellosa Grümmer, tota dolcesa, Windgassen, un autèntic cavaller-poeta enamorat, Stolze, versàtil i còmic, Schärtel, astuta i divertida, i els veteraníssims Schmitt-Walter, Hans Hotter, Ludwig Weber i Eugen Fuchs entre els mestres de Nuremberg. Theo Adam Toni Blankenheim van assumir els paper de Pogner i Beckmesser en dues de les cinc funcions; Hans Hopf va ser Stolzing en la representació del 21 d'agost.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Queda Greindl, el més humà, el més emotiu, el més sentit de tots els sabaters-poetes. Explica Grümmer que durant la renúncia de Sachs a l'amor d'Eva (acte tercer) era tal la intensitat de Greindl que al baix muniquès li arribaven a caure les llàgrimes; ella havia de mirar enllà i fer el cor fort per no posar-se també a plorar d'emoció! Al final de l'escena, que acaba amb el meravellós quintet, Knappertsbusch donava les gràcies a cantants i orquestra amb la seva habitual reverència *"una reverència tan solemne com hom la faria només a la Reina d'Anglaterra!"* (Elisabeth Grümmer dixit). Melodram en va editar l'enregistrament en LP; després, Golden Melodram i, finalment, Orfeo han editat la funció de l'estrena en CD. El testimoni d'una època.

Das Rheingold, Escena II

Das Rheingold, Escena III

Das Rheingold, Escena IV

Die Walküre, Acte II

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Die Walküre, Acte III

Siegfried, Acte I

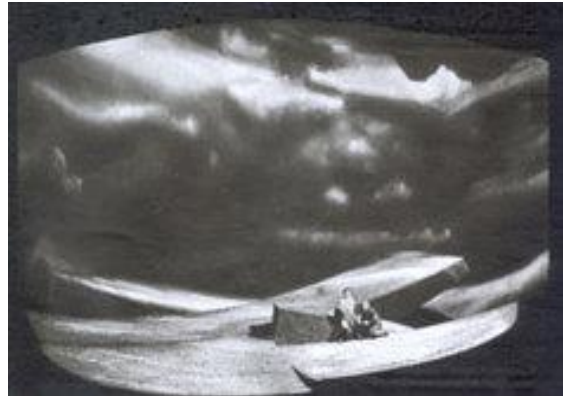
Siegfried, Acte II

Siegfried, Acte III

Götterdämmerung, Pròleg

Götterdämmerung, Acte II

DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG

5 funcions

Musikalische Leitung Hans Knappertsbusch

Bühnenbild

Wieland Wagner

Regie

Wieland Wagner

Kostüme

Kurt Palm

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Chorleitung	Wilhelm Pitz	Chorleitung	Wilhelm Pitz
Choreografie	Gertrud Wagner		
		Daland	Josef Greindl
Hans Sachs	Josef Greindl	Senta	Anja Silja
Veit Pogner	Theo Adam	Erik	Fritz Uhl
	Hans Hotter		Wolfgang Windgassen
Kunz Vogelgesang	Wilfried Krug	Mary	Res Fischer
Konrad Nachtigal	Egmont Koch	Der Steuermann	Georg Paskuda
Sixtus Beckmesser	Karl Schmitt-Walter	Der Holländer	Franz Crass
	Toni Blankenheim		
Fritz Kothner	Ludwig Weber	LOHENGRIN 7 funcions	
Balthasar Zornr	Heinz-G. Zimmermann	Musikalische Leitung	Lorin Maazel
Ulrich Eisslinger	Harald Neukirch		Ferdinand Leitner
Augustin Moser	Hermann Winkler	Regie	Wieland Wagner
Hermann Ortel	Fritjof Sentpaul	Bühnenbild	Wieland Wagner
Hans Schwarz	Hans Günter Nöcker	Kostüme	Kurt Palm
Hans Foltz	Eugen Fuchs	Chorleitung	Wilhelm Pitz
Walther v. Stolzing	Wolfgang Windgassen		
	Hans Hopf	Heinrich der Vogler	Theo Adam
David	Gerhard Stolze	Lohengrin	Wolfgang Windgassen
Eva	Elisabeth Grümmer		Sándor Kónya
Magdalene	Elisabeth Schärtel	Elsa von Brabant	Aase Nordmo-Loevberg
Ein Nachtwächter	Donald Bell		Elisabeth Grümmer
			Anneliese Kupper
DER FLIEGENDE HOLLÄNDER 4 funcions		Friedrich von Telramund	Gustav Neidlinger
Musikalische Leitung	Wolfgang Sawallisch	Ortrud	Astrid Varnay
Regie	Wieland Wagner	Der Heerrufer	Eberhard Waechter
Bühnenbild	Wieland Wagner		Donald Bell
Kostüme	Kurt Palm	1. Edler	Wilfried Krug

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

2. Edler	Hermann Winkler	DIE WALKÜRE	
3. Edler	Hans Günter Nöcker	Musikalische Leitung	Rudolf Kempe
4. Edler	Egmont Koch	Regie	Wolfgang Wagner
1. Edelknabe	Gundula Janowitz	Bühnenbild	Wolfgang Wagner
2. Edelknabe	Elisabeth Witzmann	Kostüme	Kurt Palm
3. Edelknabe	Hildegard Schünemann		
4. Edelknabe	Claudia Hellmann	Siegmund	Wolfgang Windgassen
DER RING DES NIBELUNGEN 2 cicles		Hunding	Gottlob Frick
DAS RHEINGOLD		Wotan	Jerome Hines
Musikalische Leitung	Rudolf Kempe	Sieglinde	Aase Nordmo-Loevberg
Regie	Wolfgang Wagner	Brünnhilde	Birgit Nilsson
Bühnenbild	Wolfgang Wagner		Astrid Varnay
Kostüme	Kurt Palm	Fricka	Hertha Töpfer
		Gerhilde	Gertraud Hopf
Wotan	Hermann Uhde	Ortlinde	Frances Martin
Donner	Thomas Stewart	Waltraute	Claudia Hellmann
Froh	Georg Paskuda	Schwertleite	Ruth Siewert
Loge	Gerhard Stolze	Helmwige	Ingrid Bjoner
Fricka	Hertha Töpfer	Siegrune	Grace Hoffman
Freia	Ingrid Bjoner	Grimgerde	Margit Kobeck-Peters
Erda	Marga Höffgen	Rosswesse	Dorothea von Stein
Alberich	Otakar Kraus		
Mime	Herold Kraus	SIEGFRIED	
Fasolt	Arnold van Mill	Musikalische Leitung	Rudolf Kempe
Fafner	Peter Roth-Ehrang	Regie	Wolfgang Wagner
Woglinde	Dorothea Siebert	Bühnenbild	Wolfgang Wagner
Wellgunde	Claudia Hellmann	Kostüme	Kurt Palm
Floßhilde	Sona Cervená		
		Siegfried	Hans Hopf

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Mime	Herold Kraus	Floßhilde	Sona Cervená
Der Wanderer	Hermann Uhde		
Alberich	Otakar Kraus	PARSIFAL 4 funcions	
Fafner	Peter Roth-Ehrang	Musikalische Leitung	Hans Knappertsbusch
Erda	Marga Höffgen	Regie	Wieland Wagner
Brünnhilde	Birgit Nilsson	Bühnenbild	Wieland Wagner
	Astrid Varnay	Kostüme	Kurt Palm
Waldvogel	Dorothea Siebert	Choreografie	Gertrud Wagner
	Ruth-Margret Pütz	Chorleitung	Wilhelm Pitz
GÖTTERDÄMMERUNG			
Musikalische Leitung	Rudolf Kempe	Amfortas	Thomas Stewart
Regie	Wolfgang Wagner		Eberhard Waechter
Bühnenbild	Wolfgang Wagner	Titurel	David Ward
Kostüme	Kurt Palm	Gurnemanz	Josef Greindl
Chorleitung	Wilhelm Pitz		Hans Hotter
		Parsifal	Hans Beirer
Siegfried	Hans Hopf	Klingsor	Gustav Neidlinger
Gunther	Thomas Stewart	Kundry	Régine Crespin
Alberich	Otakar Kraus		Martha Mödl
Hagen	Gottlob Frick	1. Galsritter	Wilfried Krug
Brünnhilde	Birgit Nilsson	2. Galsritter	Theo Adam
	Astrid Varnay	1. Knappe	Claudia Hellmann
Gutrune	Ingrid Bjoner	2. Knappe	Ruth Hesse
Waltraute	Grace Hoffman	3. Knappe	Harald Neukirch
1. Norn	Ruth Siewert	4. Knappe	Herold Kraus
2. Norn	Grace Hoffman	Zaubermädchen	Ruth-Margret Pütz
3. Norn	Aase Nordmo-Loevberg	Zaubermädchen	Gundula Janowitz
Woglinde	Dorothea Siebert	Zaubermädchen	Claudia Hellmann
Wellgunde	Claudia Hellmann	Zaubermädchen	Dorothea Siebert

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Zauber mädchen	Elisabeth Witzmann
Zauber mädchen	Ruth Hesse
Altsolo	Ruth Siewert
	Ruth Hesse

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com